

Moderne metode ribolova nekatere vrste kitov in delfinov rinejo na rob izumrtja

Besedilo: Tilen Genov

Skoraj ducat vrst kitov in delfinov drvi proti izumrtju. Mednarodna skupina znanstvenikov, v kateri je sodelovalo tudi društvo Morigenos, je v pregledni raziskavi, ki je izšla decembra 2019 v mednarodni znanstveni reviji *Endangered Species Research*, opravila pregled stanja različnih vrst in populacij delfinov ter drugih malih kitov po svetu. Glavni razlog za ogroženost teh vrst so ribiške mreže, ki vsako leto ujamejo in ubijejo več sto tisoč morskih sesalcev.

Kiti in delfini so ob ribičih v obalnih morjih in rekah uspešno živeli več tisoč let. Toda po drugi svetovni vojni so mreže iz bombaža in konoplje začele nadomeščati cenejše in trpežnejše sintetične mreže. Takšne stoječe mreže ne potrebujejo velikih plovil ali drage opreme, zato so izredno privlačne za male priobalne ribiče po vsem svetu. Toda zaradi svoje trpežnosti so tudi smrtonosna past za mnoge vrste kitov, delfinov in drugih morskih sesalcev ter morskih želv, ki te mreže težko opazijo in se iz njih ne morejo rešiti.

Raziskovalci in naravovarstveniki že 30 let skušajo razviti mreže, ki bi se jim te živali lahko uspešno izognile ali se iz njih rešile, a dobre rešitve za zdaj še ni. Prav tako so vlade različnih držav pozvali, naj sprejmejo strožje ukrepe glede uporabe tovrstnih mrež, a je takšne ukrepe v praksi izredno težko izvajati, še posebej v državah tretjega sveta. Zadeve žal niso preproste, saj so od malega priobalnega ribištva odvisni milijoni ljudi, še posebej v revnejših državah.

Ribištvo seveda ni edina ali glavna grožnja vsem vrstam kitov in delfinov po svetu. Zadeve se med posameznimi vrstami, državami in območji zelo razlikujejo. Toda globalno gledano so stoječe ribiške mreže glavni dejavnik ogrožanja morskih sesalcev. Največjo težavo predstavljajo v Afriki, Aziji in Južni Ameriki, a vendar je ta grožnja prisotna tudi v Evropi.

Omenjena raziskava povzema, da se trenutno 11 vrst malih kitov nevarno hitro približuje izumrtju. V pregledu smo uporabili podatke o velikosti populacij kitov

Atlantski beli delfin je kritično ogrožen, živi pa le ob zahodni obali Afrike. (foto: Tim Collins, Wildlife Conservation Society)

Velika pliskavka, ki se je aprila 2015 nesrečno ujela v ribiško mrežo pred Piranom. (foto: Tilen Genov)

in delfinov, populacijskih trendih in ulovu morskih sesalcev v ribiške mreže po svetu. Jangčeški rečni delfin (*Lipotes vexillifer*), vrsta rečnega delfina na Kitajskem, je skoraj zagotovo izumrl. Kalifornijska rjava pliskavka (*Phocoena sinus*), ki živi le na izredno majhnem območju v zgornjem Kalifornijskem zalivu v Mehiki, trenutno šteje manj kot 19 živali in je na samem robu izumrtja. Dolgoročni obeti za atlantskega belega delfina (*Sousa teuszii*) ob zahodni

obali Afrike so precej slabi. Napoved je slaba tudi za novozelandsko kratkogobčo pliskavko (*Cephalorhynchus hectori maui*), ki živi le ob obalah Nove Zelandije, za tajvanske bele delfine (*Sousa chinensis taiwanensis*), jangčeško brezplavuto pliskavko (*Neophocaena asiaeorientalis asiaeorientalis*), tri populacije iravadskih delfinov (*Orcaella brevirostris*) in baltško rjavo pliskavko (*Phocoena phocoena*). V vseh primerih je glavni dejavnik

ogrožanja prav ulov v ribiške mreže. »Mnoge od teh vrst bodo izginile, če se bodo te mreže še naprej uporabljale v takem obsegu,« pove morski biolog Ro-

bin Baird (Cascadia Research Collective, ZDA), ki sicer ni bil del raziskave. A poudarja, da to zahteva »politični pogum«, saj to pomeni težke in nepriljubljene od-

ločitve, kot so območja prepovedi ribolova in strogo uveljavljanje teh prepovedi. »Na žalost,« še pove, »je trenutno to edini način preprečitve izumrtja teh vrst.« Na srečo Slovenija ni del te statistike. Prilov delfinov v ribiške mreže se pri nas sicer občasno dogaja, vendar ni prav zelo pogost. Kadar do tega pride, ribiči praviloma sami kontaktirajo društvo Morigenos. Z njimi imamo res dobro sodelovanje. Prav tako za zdaj ni videti, da bi populacija delfinov pri nas upadala. Raziskovalci seveda nismo osredotočeni le na delfine, saj se dobro zavedamo, da so prave rešitve za ohranjanje narave tiste, ki bodo dobre tako za ljudi kot za ogrožene vrste. Vendar bo za uspešno ohranjanje vrst potrebnega še ogromno truda, sodelovanja in inovativnosti. ✨

Težava naključnega ulova kitov in delfinov je praviloma največja v najrevnejših državah. (foto: Tim Collins, Wildlife Conservation Society)

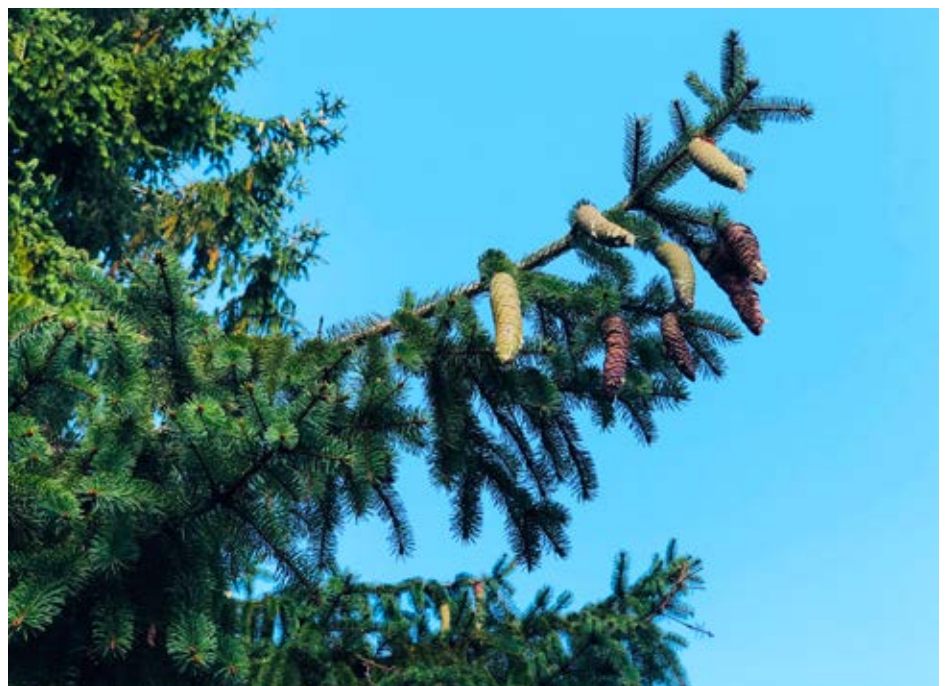
Znanstveni članek je prosto dostopen na: <https://www.int-res.com/abstracts/esr/v40/p285-296/>,

Navadna smreka (*Picea abies*) kot vir aktivnih učinkovin

Besedilo in foto: Marko Jeran

V prispevku je opisana biologija navadne smreke – v gospodarstvu naše najpomembnejše drevesne vrste. Njene biološke lastnosti nam med drugim pomagajo pri razumevanju nastanka različnih biološko aktivnih učinkovin. V zadnjem delu se bom dotaknil še tudi metod in tehnik pridobivanja zdravilnih učinkovin.

Navadna smreka (*Picea abies*) spada v družino borovk (Pinaceae), najštevilčnejšo družino iglavcev z več kot 200 vrstami. Njena domovina so evropska gorstva srednjih in severnejših predelov. Razširjena je od južne Skandinavije do južnih predelov Alp, na Balkanu in v Karpatih, kjer uspeva na od 600 do 2.000 m n. m., a se v Evropi večinoma pojavlja na območjih, ki niso optimalna za njeno vitalnost. Zaradi poseganja človeka v okolje je težko določiti njeno naravno razširjenost. Z ozirom na zgodovino naseljevanja v toplejšem obdobju (med ledenimi dobami) ločimo alpsko-jugovzhodno evropsko, karpatsko in nordijsko-baltiško področje, ki so skoraj ločena med seboj. V Sloveniji je njeno

Smrekove veje s storži.

naravno rastišče gorski svet, vse od Pohorja do Julijskih Alp, prisotna pa je tudi na mraziških dinarskokraškega sveta.

Zaradi svoje prilagodljivosti je pri nas ena najbolj številčnih drevesnih vrst. Po podatkih Zavoda za gozdove je njena lesna zaloga za leto 2019 pri nas znašala 30,4 %.